

Sibel Oral

“İşitiyor musun Memet?”

—
Biyografi
—

DK

Sibel Oral, 1979'da İstanbul'da doğdu.

Beni Beklerken (2006), *Zayı* (2011) ve *Toprağın Öptüğü Çocuklar* (2015) adlı kitapları yazdı.

Cumhuriyet, *Radikal*, *Taraf*, *Gazete Oksijen*, *Milliyet Sanat*, *İstanbul Art News* gibi dergi ve gazetelerde yazı ve röportaj dizileriyle yer aldı, editörlük yaptı. 2015-2019 yılları arasında kitap kültür kritik sitesi olan K24'ün yayın yönetmenliğini üstlendi. Halen İstanbul'da yaşıyor, gazetecilik ve yayıncılık alanında çalışmalarını sürdürüyor.

İşitiyor musun Memet?

İŞİTİYOR MUSUN MEMET?

Yazan: Sibel Oral

Editör: Senem Kale

Yayın hakları: © Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Eylül 2021 / ISBN 978-605-09-8704-1

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Feyza Fliz

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 446 05 99

Sertifika no: 20699

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

İşitiyor musun Memet?

Sibel Oral

İçindekiler

Mehmet'in Sofrası.....	19
Doğarsın.....	21
Ölürsün.....	24
Sıradan bir biyografi denemesi: Mehmet'i bekleyen hayat.....	26
Mehmet'e ilk mektup: O palmiye ölmüş Mehmet.....	28
Sıradan bir biyografi denemesi: Mehmet doğdu.....	30
“Mehmet'e uçalım”.....	33
Sıradan bir biyografi denemesi: Mehmet'in babası Nâzım uçuyor.....	40
Sıradan bir biyografi denemesi: Çocuk Mehmet polis takibinde..	43
Mektubunu vermezler.....	45
İstanbul'dan Mektup.....	51
Hikâyen ne Mehmet?.....	54
Sıradan bir biyografi denemesi: Mehmet okumayı yazmayı öğreniyor.....	55
“Na naa naaa...”.....	61
Geçmişe dönüş: Sırtıma hayvan yapıştı.....	63
“İllâ babasının şiirindeki oğlu olacak. Kendisi olamayacak”.....	65
Karabatak.....	67
Sıradan bir biyografi denemesi: Dr. Galina anlatıyor.....	70
Sıradan bir biyografi denemesi: Mehmet'in ülkeden kaçırılması....	73
Meraklılar ve gazeteciler için bir başlık: Mehmet ve aşkları.....	75
Sıradan bir biyografi denemesi: Mehmet'in nüfus işi.....	76
Büyük kaçışın tanığı Gabriela Giuliani anlatıyor.....	79
İstanbul ıstırapları ve bütün güzellikleriyle arkada kahrken.....	81
Büyük buluşma, büyük ayrılık.....	82
Mehmet'e sorulu mektup.....	83
Mehmet'ten babasına mektup.....	84
“Sık sık telefonla konuşuyorum Memet'le”.....	85
“Bir ay gitmiş, görmüş neye yarayacak?”.....	86
İstanbul, Varşova, Paris: Hangi Mehmet?.....	87
Evin sineği.....	90
“İnsan yok”.....	101

Mehmet'e Mektup: Berber Şaban	103
"Mehmet Abi..."	106
Mehmet'e telgraf: Gözaltı.....	108
"İlkokulunun bahçesindeki ağaçlara sarıldı"	109
Zeynep Irgat anlatıyor	111
Koço	115
İtalya'da bir komün.....	117
"Mehmet düşme hakkını hiç kullanmadı".....	122
"Son hayali Selanik'te babasının doğduğu yeri, evi bulmaktı"	129
"Tatil boyunca karşı kıyıda, Türkiye'yi izledi"	132
Komün.....	135
11 Haziran: İrade itirazcıları	137
"İstanbul'da polisler, Varşova'da ajanlar"	139
Mehmet'in izinde: Varşova.....	142
"Fakat ben o zaman genç ve budalaydım, şimdiyse gözyaşları içindeyim"	151
"Özür dilemedi"	155
"Türkiye'de polis, Polonya'da ajanlar"	157
"Kitaplar ve resimdeki hayatı".....	159
Münevver Hanım... ..	160
"Mehmet'le birlikte olmak her zaman için bir maceraydı"	162
Eva ile akşam sofrasında... ..	164
"Mehmet, Türkiye'deki darbeleri yazdı"	166
"Kimi alevler için için yandı yıllarca"	169
Sıradan bir biyografi denemesi: Varşova yılları	172
"Babanı öp dediler. Öptü. Ama hıçkırılmaya başladı"	175
"Türkiye'de istismar ediliyor"	177
"Tarihi baştan yazacakmış. Avrupalıların yazdığı kitablara çok kızıyor".....	179
"Sen Mehmet'i yazmanın suçlususun".....	181
Sıradan bir biyografi denemesi: Paris yılları	184
"Beraberliğimiz ona kısa bir sürede kendini sorguladığı kimliğini unutturdu"	186
Paris'te 6. kat hizmetçi odası	187
Yıl 1974. Mehmet yeniden Varşova'da.....	189
Mehmet, Mehmet Siyah Kalem'le tanışıyor	192
Mehmet'in kırdığı camlar.....	193
"Babasının gölgesi onu hiçbir zaman şiire götüremezdi"	195

Yazılan yazılmıştır.....	196
Gündüz Vassaf: “Hiçbir şeye bağlı olmamanın özgürlüğünü yaşıyorduk”.....	197
Ot gibi. Yabani.....	204
Gündüz Vassaf: “Mehmet sifonda dinleme cihazı var sandı”.....	207
Komet: “Bu coğrafyanın özbeöz çocuğuydu”.....	215
Sessiz Ev	217
“Memed’e Son Mektubumdur” için.....	218
Güllü Aybar: “İpek gibi kuvvetli, ipek gibi yumuşak”	221
“Sanki bir hafta önce Türkiye’den gelmişler gibi...”	225
“Bana lacivert oje aldı”	227
“Hepimizi Mehmet tanıştırdı ve aileyi o kurdu”	229
“20 yıl sonra benim için yaptığı resmi aldım”	231
“Ölmek istemiyordu, iyileşiyordu”.....	233
“Münevver’in cenazesi onun onurlu hayatının kutlamasıydı”	234
“Seviyordu Atatürk’ü”	235
“Önce hangimiz öleceğiz?”.....	237
Mehmet ismi için bir diyalog.....	240
Jak Şalom: “Münevver Hanım’la Mehmet hiçbir zaman Nâzım’dan bahsetmediler”	241
“Kimseye borcum yok, neyim varsa Mehmet’indir”	244
“Bir ressamın kazanması için birilerine yanaşması lazım, Mehmet yapmadı”	246
“Nâzım’ın şiirleri önemli ama karşısında iki kişinin mutsuzluğu da var”	247
“Türkiye’de Nâzım’ı herkes yayınlars beş kuruş para vermezlerdi”	248
Yargıçlar.....	249
Mehmet’e kitap önerileri.....	250
Gündüz Vassaf: “Memet Fuat’ın Nâzım benden sorulur tavrı ahlâken üzücü”	251
Ali Güreli: “Hayat geçiyordu hedefsiz ama dostluk işte...”	257
“Kafasında 10 yaşında çıktığı bir İstanbul var ama bir şey diyemiyoruz”	258
“Mehmet bize anlatmıyordu dünyasını”	261
Münevver Hanım’ın Şaban için yazdığı savunma.....	263
Mehmet’in kız bisikleti.....	265
“Arkadaşlarının çocuklarıyla hep ilgilendi”.....	267

“Ben öldükten sonra ne yaparsanız yapın...”	270
Tavşancı: “Mehmet susar fazla bir şey söylemez”	271
Ölümünün 10. Yıldönümünde Nâzım Hikmet	274
“Mehmet’in hep içi kaynar, kimse bilmez”	277
Büyülü şey: Uydurmak.....	279
Biyografiler için kaynak: Ressam Mehmet.....	281
Sera Sade: Masal niyetine Malazgirt Savaşı’nı anlatarak uyuturdu beni	284
“Babamın Münevver Hanım’a, benim de babama sözüm var”	285
Orhan Pamuk’tan Mehmet’in resimleri için Şakacı ve alçakgönüllü duyarlılıklar.....	286
Sıradan bir biyografi denemesi: Ménerbes’in beklediği ressam	288
Mehmet Nâzım Üzerine Abidin Dino.....	291
Mehmet Nâzım için Mehmet Güleriyüz.....	292
Murat Morova: “O çocuksu hüznü gözümün önünde...”	295
“Dışarıdan bakıldığında çok açık gibi duran ama çok örtük biriydi”	297
Mehmet’e oradan buradan mektup	298
Tuvalin ve dünyanın karşısında	300
Ressam Mehmet’e mektuplar.....	302
Semiha Berksoy’dan Mehmet’e.....	304
Melih Cevdet Anday’dan Münevver’e.....	306
Tenna.....	309
Bize çok kızsınlar Mehmet... ..	311
Memo Yetkin: “Varşova’da birlikte Kürt hareketi yürüyüşüne katıldık”	313
“Fareyi de Mehmet’in kitabına yazacak mısın?”	317
Sırtıma hayvan yapıştı ama bu kez ben onu okşadım	319
Gündüz Vassaf’la konuşma.....	320
“Hayatım boyunca istemediğim hiçbir şeyi yapmadım”	322
“Yazılan yazılmıştır”	327
Mehmet’i yaşadılar, yazdılar	331
Gençlerden Mehmet’e	351
Bitti.....	363
Kaynakça	365

Bu kitabın yolculuđu boyunca sevgisi ve emeđiyle
tanıştığım Munevver Andaç'a,
Sevginin ve emeđin biricikliđini bana yařatan
kızım Mavi Lorin'e,
"Sevgili" Eva Baigorri'ye,
Arkadařım Gündüz Vassaf'a,
ve
biraz da sana Mehmet...

“Bilmiyorum, yaşamakta mısın, öldün mü?
Dünyada bir yerlerde bulabilir miyim seni?
Yoksa, akşamın yaşlı karanlığında
Bir ölüyü mü düşünmeli...”
– Anna Ahmatova

“İşitiyor musun Memet”
– Nâzım Hikmet

“Dalgası nereye vurur bu denizin?”*
– Şebüsterî

* Mehmet'in defterinden.

Teşekkürler

Bu çalışmanın yayıldığı zaman içerisinde kaynak ve tanıklık katkısı sağlayan Gündüz Vassaf, Josephine ve Max Mikorey, Andrea Fabbri, Eva Baigorri, Güllü Aybar, Ali Güreli, Zeynep Irgat, Sera Sade, Siyah Beyaz Galeri, Turhan Akbaş (Tavşancı), Jak Şalom, Komet, Afet Hanım (Özan), Murat Morova, Utku Varlık, Mehmet Güleryüz, Memo Yetkin'e. Ayrıca Franco ve Gabriela Giulini, Vicki Satlow, Francesca Garbarino, Dessy Stoycheva, Igor Francia, Vincent Belloc, Richard Crosfield, Alex Akimoğlu'na. Mehmet'in Büyükkada'dan arkadaşları; Fıstık Ahmet (Tanrıverdi), Ergün Kaya, Binali Aydın (Milto), Şaban (Berber), Mehmet Şirin Elmas (Prinkipo), Ali Üçyıldız'a (Pelikan Balık) ve Fatih'e (Kıy). Mektup ve kaynak yardımları ile Sezin Aydemir, Melih Güneş'e... Gösterdikleri sabır için Senem Kale ile Cem Erciyes'e... Bu hikâyeye ortak olan Büyükkada Nâzım Hikmet Kampı'nın 2019 yılı katılımcıları genç arkadaşlarıma. Abidin-Güzin Dino Arşivi için digitalSSM'ye (Sakıp Sabancı Müzesi) ve Melih Cevdet Anday'ın mektupları için İdris Anday'a. Ve Haluk Oral, Elif Türker, Dila Taşçı, Sylvain Cavailles, Yağmur Clarisse Kılıç, Ayşe Sarısayın, Burcu Aktaş, Burak Fidan, Bir Tuzcuoğlu Topdere, Cansu Canseven, Neyzen Tevfik Savrın ve "Bu kitabı yazarken fittir" diyen Murat Özyaşar'a...

Mehmet'in Sofrası

“Tadına bakıyorum ama ben yokum.
Dinliyorum ama ben yokum, konuşuyorum ama ben yokum.”

Ebu'l Hasan Harakani*

Çok ülke burası. Ama aslında Yok Ülke burası.

Gün, saat, telaş, kaygı yok.

Deniz kenarında, uzun bir masadayız.

Her bir santimetresi bir zanaatkârın, kıymuklu parmak uçlarından geçmiş, parmak izlerinin yıllardır silinmediği ağaçtan bir masa. Hem geçmişindeki ağacın söze gelmemiş hikâyesini hem de zanaatkârın hikâyesi ile bugüne gelmiş örtüsüz, gösterişsiz bir masa. Bileklerimizin, avuç içlerimizin, parmak uçlarımızın hareketlerinden yeni hikâyelerin yazılacağı, duyduklarımızla içlenip dayanacağımız ya da coşkuyla hareketleneceğimiz, anılarla dans edip kendimizi dökeceğimiz bir masa.

Ama en önemlisi anlatılan tüm hikâyeleri yüklenip “sofra” olacak bir masa.

İlk ben oturuyorum; en kenara, dışa; bir ayağı boşlukta duran o tedirgin sandalyeye.

Günlerce, aylarca oturuyorum.

Sonra Gündüz Vassaf geliyor.

* 11. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü mutasavvıf. Alıntı Mehmet'in sevdiği dizeleri yazdığı defterinden çevrilmiştir. Fransızcadan çeviren Yağmur Clarisse Kılıç.

Günlerce, aylarca, sayfalarca oturuyoruz karşılıklı.

Sonra Zeynep geliyor, birkaç gün sonra Josephine geliyor Max'la. Aynı akşam Andrea. Sonra Güllü, sonra Ali, Berber Şaban, Eva, Richard, Afet Hanım, Garson Mehmet, selpak satan kız, Murat, Fıstık Ahmet, Garson Fatih, Utku, Komet, Tavşancı Turhan, Gabriel, Franco...

Mırıldanıyorum:

“yan yana
durun çocuklar.
Tasları birbirine vurun çocuklar.”*

Sofrayı taşıyoruz; İstanbul, Varşova, Paris, Toscana, sanki başka bir ülke Büyükkada... Ükelere, şehirlere, sokaklara yayılıyorz anuların, fotoğrafların, rüyaların peşinden. Sonra çok ülkeden yine o “yok ülke”ye varıyoruz pasaportsuz, kimliksiz, kim olduğumuzdan azade.

Burası Mehmet'in Sofrası.

Hadi, tanyalım bu sefer birbirimizi.

* Nâzım Hikmet, “Güneşin Sofrasında Söylenen Türkü”.

Doğarsın

“İnsanın hayatı, yenileceğinden hiç şüphe etmeksizin, var olmaya çalışmak için harcanmış bir çabadır.”

Arthur Schopenhauer

İnsanın hayatı çok sıradan başlar. *Bir kadından ve erkekten olur; kadından doğar.*

Adı ve soyadı olur. Doğduğu ülke ve ülkenin içinde bulunduğu dönem insanın o çok sıradan, herkes gibi eşit şekilde başlayan hayatında birçok şeye yön verir.

Baban Nâzım Hikmet, doğduğu ülkenin vatan haini, kaçak şairi ama yıllar sonra kahramanı olursa; babandan ötürü doğduğu annen Münevver Andaç devlet kayıtlarında kaçak, kızıl komünist şairin “metresi” olarak geçerse; doğduğu günü takip eden on yıl boyunca evinin önünde polis gözetiminde yaşarsan, annenle ülkeden kaçmak zorunda kalır ve kaçtığı ülkede de ajanlar tarafından her adımın takip edilirse hayatında hiçbir şey sıradan olmaz.

Ama hayat devam eder. Sıradan başlayan hayatında sana verilen adın seninledir ama bir ülkeye bağlı kimliğin, pasaportun olmayabilir. Kimliğinde baba hanesi boş olabilir. Baba hane. Hane boş. Laflar boş.

Ama sen çocukluğunda polislerin seni ve anneni gözlediği bahçedeki bir ağaca tırmanıp “Benim babam dünyanın en büyük şairi” diye bağırabilirsin. Duydunuz mu?

Hanenden çığlık yükseliyordur ama boşluğa.

Önce vatan haini ama sonra aynı vatanın kahramanı ilan edilen babanın vatansız bırakılan çocuğu olabilirsin. Ve hatta yıllar sonra da vatan hainliğinden kahramanlık mertebesine ulaşan babanın ona sahip çıkmamış hain oğlu da olabilirsin.

Olsun, devam edelim.

Sen ülkeler arasında kendine sürekli yeni bir hayat kurmaya çalışırken babana hain diyen ve senin normal bir çocuk gibi büyümesine izin vermeyen ülkenin gazetecileri seni rahat bırakmaz. Sen onları masana buyur etmişken ergen öfkenden babanla ilgili ağzından manşetlik laf almak için elindeki kalemi bırakmaz; her dediğini yazar ve sen pişman olacağın tüm o sözleri söylersen...

Mehmet!

Babasının şiirinde Memet.

Çocukluk mektuplarında Mehmet Andaç.

Bir ara Mehmet Andaç Borzecki.

Sonra Mehmet Ran, arada bir yerde Mehmet Hikmet.

Ölüm haberinde Nâzım Hikmet'in oğlu.

Sıradan bir Mehmet olamayan, buna izin verilmeyen bir Mehmet.

Kalbinin marazı da gözlerinin mavisini de babasından bir Mehmet.

Kiminin haini, kiminin kahramanı, dünyaca ünlü şair babasının cesedi başında üzerine kapanıp ağlamasını diye büyükleri tarafından omuzlarından tutulan Mehmet.

Ama en sonunda dünyaca ünlü şair babasının ölü yanağına kondurduğu öpücükten sonra hıçkırıklarla ağlayan bir Mehmet...

Bu acıyı kimsenin yazmadığı, düşünmediği Mehmet!

"Zaten o Memet'li şiirleri de diğer Memet'e * yazdı, onu oğul olarak kabul etti" diye üzeri çizilen bir Mehmet.

Üzeri çizilirken o da elinde fırçasıyla tuvalin yüzeyine kendi dünyasını çizen bir Mehmet.

Resimlerine imza atmayan Mehmet.

Şiirlerini yakan Mehmet.

Mehmet, çok Mehmet.

* Memet Fuat.

“İşitiyor musun Memet!”

Ama Mehmet sadece bir zaman hain, bir zaman kahraman olan babanın değil, bir annenin de oğlu.

Münevver Andaç'ın oğlu Mehmet.

Yazsın tarih: Bir çevirmen, bir entelektüel, bir emekçi, bir anne: Münevver Andaç.

Yıllarca hem siyasi hem de toplum baskısıyla ayakta durmaya, çocuklarını büyötmeye çalışan, on yıl boyunca polis gözetiminde yaşayan bir annenin oğlu Mehmet. Orhan Pamuk'un, Yaşar Kemal'in, Nâzım Hikmet'in kitaplarını çeviren, durmadan çalışan, hayatı boyunca kitaplara kapanan bir annenin oğlu Mehmet...

Oğlunun babasının ve büyük aşkının cesedi başında dimdik duran, onun “hainliğinin yükünü çekmiş” ama “kahramanlığından nemalanmamış” bir kadının oğlu Mehmet.

Ülkesine, ülkesizliğine, bir dönem yaşadığı Lehistan'a,* komünizme, solculara, ideoloji oportünistlerine öfkeli bir genç Mehmet. Sıradan başlayan hayatı boyunca kendine kapanan, kendini saklayan, meşhur fetişlerinden, annesinin gebe kalma tarihiyle babasının hapiste kaldığı ayları hesaplayarak “Münevver Memet'e hapisanede hamile kalıyor” diyenlerden uzakta sıradan bir hayat yaşamaya çalışan ama ana rahmine düşmesi ve oradan çıkması dışında hayatında hiçbir şeyin sıradan olmadığı, olamadığı Mehmet.

Sadece Mehmet.

“İşitiyor musun Memet.”**

Hadi!

Tanıyalım bu sefer birbirimizi.

* Polonya.

** Nâzım Hikmet, “Memet” şiirinden.

Mehmet!

Babasının şiirinde Memet.

Çocukluk mektuplarında Mehmet Andaç.

Bir ara Mehmet Andaç Borzecki.

Sonra Mehmet Ran, arada bir yerde Mehmet Hikmet.

Ölüm haberinde Nâzım Hikmet'in oğlu.

Sıradan bir Mehmet olamayan, buna izin verilmeyen bir Mehmet.

Kalbinin marazı da gözlerinin mavisini de babasından bir Mehmet.

Kiminin haini, kiminin kahramanı, dünyaca ünlü şair babasının cesedi başında üzerine kapanıp ağlamasını diye büyükleri tarafından omuzlarından tutulan Mehmet.

Ama en sonunda dünyaca ünlü şair babasının ölü yanağına kondurduğu öpücükten sonra hıçkırıklarla ağlayan bir Mehmet...

Bu acıyı kimsenin yazmadığı, düşünmediği Mehmet!

Resimlerine imza atmayan Mehmet.

Şiirlerini yakan Mehmet.

Mehmet, çok Mehmet.

“İşitiyor musun Memet!”

Sibel Oral'dan, roman tadında eşsiz bir biyografi. Ülkesine ve babası Nâzım Hikmet'e hasretle büyüyen bir çocuğun, ilk kez yayınlanan mektuplarla, kartpostallarla ve tanıklıklarla birlikte, 1950'lerden günümüze, Türkiye'nin entelektüel panoramasını incelikle çizen, kırık hikâyesi.

tavsiye edilen
KDV'siz
satış fiyatı

₺ 52

ISBN 978-605-09-8704-1

9 786050 987041

Şerhifika no: 11941

Doğan
Kitap